

ВИНА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ – це псих. ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК, та її наслідків, виражене у формі *умислу* або *необережності* (ст. 23 КК). Вина є обов’язковою ознакою *суб’єктивної сторони* злочину і має бути встановлена у випадку його вчинення. Відповідно до положень ч. 1 ст. 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана крим. покаранню, доки її вину не буде доведено в закон. порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Відсутність вини (т. з. «*випадок*») виключає можливість притягнення особи до крим. відповідальності.

Вина має певні характеристики, до яких належать: зміст вини – ставлення особи до усієї сукупності об’єктивних ознак вчинюваного нею діяння; соціал. сутність – негативне або зневажливе ставлення особи, яка вчинила злочин, до сусп. відносин, що поставлені під охорону закону про крим. відповідальність; ступінь вини – кількісний показник, оціночна категорія, що виражає міру негативного ставлення особи до основних соціал. цінностей, охоронюваних законом про крим. відповідальність; форми вини – зазначені в законі поєднання певних ознак свідомості і волі особи, що вчиняє сусп. небезпеч. діяння, передбачене КК.

Статтею 23 КК передбачено дві форми вини: умисел та необережність. Вони характеризуються певним поєднанням свідомості (інтелектуальний момент) і волі (вольовий момент) особи та відрізняються одна від одної ступенем усвідомлення сусп. небезпечн. характеру свого діяння й передбачення його наслідків, а також змістом і спрямованістю волі суб’єкта злочину. Інтелектуальний момент в різних формах вини представлений неоднаковим ставленням до діяння (усвідомлення/неусвідомлення його сусп. небезпечності) та до наслідків (передбачення/не передбачення сусп. небезпеч. наслідків). Вольовий момент у злочинах, що мають т. з. матеріальний склад, характеризує ставлення волі особи до наслідків (бажання/свідоме припущення/розрахунок

на відвернення їх настання тощо), а у злочинах з формальним складом визначається спрямованістю волі особи на вчинення сусп. небезпеч. діяння.

Вина завжди характеризує внутрішнє псих. ставлення особи не взагалі до своєї поведінки, а до конкретного вчинюваного нею сусп. небезпеч. діяння, ін. ознак *об'єктивної сторони* та *об'єкта злочину*. У першу чергу вона визначається сукупністю тих ознак, які є обов'язковими для складу певного виду злочину.

Крим.-правове значення вини полягає в тому, що вона є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони будь-якого злочину, дозволяє провести відмежування злочинної поведінки від незлочинної, впливає на кваліфікацію злочинів і розмежування суміжних злочинів, визначає ступінь сусп. небезпечності діяння та особи, яка його вчинила, а отже, має значення для індивідуалізації покарання, а також впливає на можливість звільнення особи від крим. відповідальності і покарання (так, деякі види звільнення від крим. відповідальності можуть застосовуватись тільки у випадку вчинення необережних злочинів).

Лит.: Матвійчук В. К., Розенко В. І. Суб'єктивна сторона злочину. – К., 1994; Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту крим. права України. – К., 2005; Воробей П. А. Кримінально-правове ставлення в вину. – К., 2009.

В. І. Борисов, О. Д. Комаров